

VAN HAVER TOT GORT

Een nieuwe generatie

Bij het verschijnen van dit oktobernummer van VAN HAVER TOT GORT zijn we nog luttele dagen verwijderd van de "grote dag" in Wageningen op 6 oktober.

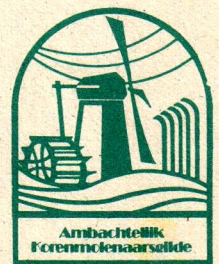
Weinigen zullen er een goed idee van hebben wat een enorme berg werk er is en nog wordt verzet om alle onderdelen van de organisatie van de dag zelf en de gebeurtenissen er rondomheen afgerond te krijgen.

Dat is niet erg, al dat werk, als er maar succes op volgt: en onder succes verstaan we een grote opkomst van deelnemers en liefst zoveel mogelijk publiciteit voor de molens, de molenaars en het ambacht.

Een grote belangstelling verdienen op 6 oktober ook de jonge vakgenoten, die op die dag het bewijs van hun vakkundigheid krijgen overhandigd in de vorm van een certificaat. Het gaat daarbij natuurlijk niet om het papier (hoe fraai dat wellicht ook is). Het gaat om de historische gebeurtenis, dat een nieuwe generatie meester-molenaars zich aandient, nadat tientallen jaren het ambacht van de korenmolenaar naar de afgrond en de vergetelheid leek te glijden.

Alleen dáárom al kan geen echte molenaar op 6 oktober in Wageningen worden gemist.

Een nieuwe generatie molenaars dient zich aan. Voor het molenaarsbedrijf is het rad van fortuin de goeie kant op gaan draaien!

Programma 6 oktober

Wat kan er nou nog mis gaan? Iedereen, die zich tot onze dierbare deelnemers mag rekenen, heeft een keurige uitnodigingsbrief in huis gekregen, plus een kaartje om weerom te zenden, zodat we weten op hoeveel mannen en vrouwen we zo'n beetje mogen rekenen op het grote familiefeest dat ons op dinsdag 6 oktober tegenlacht. Dat moet toch een prettige gebeurtenis worden!

*De enkele ondeugende lieden, die menen dat zij in Wageningen wel gemist kunnen worden, zij op deze plaats nog toegevoegd dat zij zich vergissen. Het welslagen van deze dag hangt helemaal af van de aanwezigen, omdat nu eens niet een "zwaar" programma, maar het **samenzijn** de aantrekkelijkheid van de bijeenkomst uitmaakt.*

Natuurlijk, programmapunten genoeg. De belangrijkste: de uitreiking van

"certifikaten van meesterschap" aan een aantal jonge molenaars die er blijk van hebben gegeven misschien dan niet volleerd te zijn in het vak, maar toch mans genoeg om het molenaarsvak in alle facetten uit te oefenen. Het is toch zeker magnifiek dat we anno 1981 weer zover zijn, dat nieuwe jonge meester-molenaars de fakkel van de ouderen kunnen overnemen?

Een ander programma-onderdeel: de introductie van onze "prtable" tentoonstelling. Elders in dit blad meer daarover. Hetzelfde geldt voor de presentatie van een "lesschrift".

Heel belangrijk - maar zeer onzeker in de afloop - vinden we met name ook de perskonferentie, die we aan het begin

Foto-expositie van ons ambacht

Als de zesde oktober, de dag van de eerste lustrumviering van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde, voorbij is zal ook de bodem van de spaarpot die Economische Zaken ons gilde heeft toegeschoven in zicht komen. Een flinke lik uit de pot is dan besteed aan de totstandkoming van een licht te vervoeren foto-tentoonstelling over het ambacht van de wind- en waterkorenmolenaar.

Fotograaf Chris Pennarts is voor ons (en soms met één van ons) alle aangesloten molens van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde afgereisd. Daaruit is een serie foto's voortgevloeid: een reeks van 41 opnamen van de molens waarmee onze deelnemers dagelijks óf vaak of zo nu en dan of bijna nimmer werken. Het is een soort van inventaris van hetgeen wij, als gilde,

aan werkende molens hebben. Het is de helft van de taak van Chris Pennarts geweest deze foto's te maken.

De foto's van de molens zijn in Wageningen te zien (en elke molenaar zal een afdruk van zijn molen overhandigd krijgen), maar vormen toch niet de eigenlijke tentoonstelling waar we het over hebben. Die expositie bestaat namelijk uit de andere helft van de arbeid van de fotograaf.

Op enkele molens - de Brassers molen in Biggekerke, de watermolen van Van den Eynden in Dommelen, de molen "Landzigt" in Zuid-Beijerland en De Vrijheid in Schiedam - is een reportage gemaakt van het molenaarsambacht. Het resultaat, een compositie van foto's op acht panelen, zal in Wageningen staan opgesteld.

De expositie geeft een zo helder moge-

Lesschrift voor de schooljeugd

We weten het wel: heel weinig mensen hebben er een vermoeden van dat een molen meer is dan windvanger. Dat een molen een werktuig is, waarbinnen een ambachtsman met zijn eeuwenoude mechaniek aan het werk is, beseffen wel steeds meer maar toch nog altijd te weinig mensen. Om hun dat besef bij te brengen kun je, als je veel geld hebt, verschillende acties ondernemen. Als je maar weinig te

besteden hebt, moet je heel omzichtig te werk gaan. Dan benader je de bakkers om hen zo ver te krijgen dat ze je meel afnemen. Je probeert via de thuisbakkende klanten ook andere mensen op het spoor van je molen te zetten. Je richt een foto-expositie in waarmee molenaars de boer op kunnen. En... je kunt trachten de jeugd te benaderen.

Vorig jaar heeft een groepje jonge mo-

lenaars om een lange tafel gezeten in Utrecht en een van de ideeën, die geopperd werden, ging over een lesbrieff voor leerlingen van de hoogste klassen van de lagere scholen en de laagste klassen van het middelbaar onderwijs. Weliswaar bestaan er lesbrieven over molens (de Vrienden van de Groninger Molens hebben er bijv. eentje gemaakt), maar daarin wordt ontzettend weinig over het typische ambacht van

van de dag hebben gepland. Van de publiciteit moeten wij veel steun verwachten voor ons streven. Vandaar dat we vurig hopen op flinke belangstelling van de kant van de media. We hebben er werkelijk alles aangedaan om die interesse op te wekken en ook op de feestdag zelf in Wageningen zullen we niets achterwege laten dat de hulp van die kant kan verzekeren.

Tot slot dan hier het (vrijwel vaststaande) programma van de dag. Los van dit programma wordt van kwart voor twaalf tot half een de perskonferentie gegeven, met aansluitend bezoek aan de molen en een demonstratie van de "meesterproef": het scherpen van een steen.

13.15 uur: ontvangst van alle deelnemers en andere genodigden in de grote zaal van het gebouw "Ons Huis", Harnjesweg 84 in Wageningen, gelegen op een steenworp (maar dan wel een flinke) van de molen "De Vlijt", Harnjesweg 56.

13.45 uur: officiële uitreiking van certificaten van meesterschap aan een aantal gezelschapmolenaars en van certificaten van gezelschap aan enkele leerlingen. Er zal door een paar mensen een kleine toespraak gehouden worden.

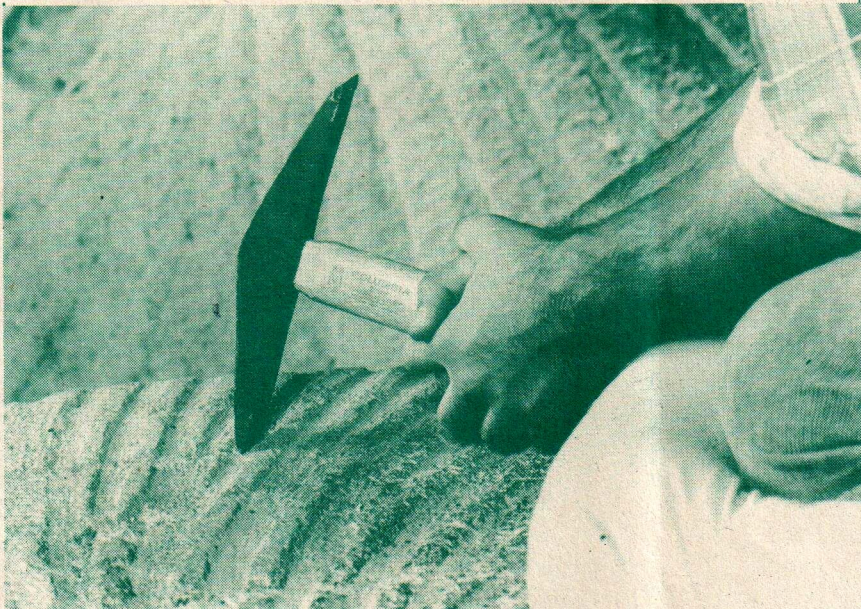
14.45 uur: aansluitend op de uitreiking gaan deelnemers en genodigden op weg naar de molen "De Vlijt" om die te bezichtigen.

16.00 uur: in de grote zaal van "Ons Huis" wordt een drankje geserveerd.

17.00 uur: Molenbroodbanket.

18.00 uur: Einde van de lustrumviering van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde.

In de grote zaal van "Ons Huis" zal de tentoonstelling "Het Ambacht van de Molenaar" te bezichtigen zijn.

lijk beeld van het werk, dat de wind- en waterkorenmolenaar verricht om aan zijn eigen en andermans boterham te komen. Daartoe is bij de foto's ook een kernachtige tekst geschreven. Aan de

feestgangers de eer dit beeldverhaal van het muldersambacht als eersten van op- en aanmerkingen te voorzien. De foto-expositie is met opzet zeer licht uitgevoerd. De foto's zijn op een laag

de molenaar verteld. Veel over molentypen en molentiaal: weinig over het malen.

Zodat we gewerkt hebben aan het schrijven en samenstellen van een eigen "lesschrift" met als titel "Het Ambacht van de Korenmolenaar". Het lesschrift is klaar en wordt op 6 oktober tijdens de lustrumviering in Wageningen gepresenteerd.

Het is een fiks schrift geworden waarin, natuurlijk in grove lijnen, het werk van de mulder wordt beschreven en in beeld gebracht. Dat laatste is gebeurd met tekeningen en met behulp van de foto's, die ook in de foto-expositie terugkeren.

Het lesschrift is zestien pagina's dik, in

een käftje. Er zijn er vijfduizend van gedrukt, als onderdeel van de promotie-activiteiten die het ministerie van Economische Zaken met een subsidie mogelijk maakt.

Het is natuurlijk allerminst de bedoeling dat de lesbrieven (een wat armzalige naam voor een rijkgeïllustreerde brochure) voor de vuist weg worden uitgedeeld. Tegen vergoeding van de portokosten kan elke deelnemende molenaar, **wanneer hij er blijk van geeft écht een aktie op een school te gaan ondernemen**, de nodige exemplaren van het lesschrift bestellen. De ideale combinatie zou zijn als de mulder voor twee of drie weken de foto-expositie "Het Ambacht van de Mole-

kunststof geplakt en later als paneel geplastificeerd. Dat betekent dat de foto's een normaal vervoer goed kunnen verdragen. De panelen zijn 1 meter bij een halve meter groot en kunnen los in ramen worden gehangen en desnoods tegen deuren en muren worden vastgemaakt. Ze wegen vrijwel niets.

Een en ander maakt het mogelijk - en dat was van het begin af ook de bedoeling - dat de deelnemende molenaars deze expositie na 6 oktober kunnen lenen voor eigen gebruik. Na afspraak met het sekretariaat kan elke molenaar een tijdje deze expositie in zijn molen inrichten of in een zaaltje in de buurt van zijn molen, bij de VVV of op het stadhuis. Het is een mooie gelegenheid om aandacht te vragen voor de eigen molen en wat publiciteit te krijgen.

Bij de tentoonstelling zal een simpel foldertje van een velletje A4 worden gedrukt waarop in het kort een beschrijving van de expositie en van het ambacht wordt gegeven. Deze folders kunnen de bezoekers dan, na het zien van de tentoonstelling, meenemen.

naar" zou lenen en tegelijkertijd op een of meer scholen een projekt over de molen en de molenaar aan de gang kon brengen, met als hulpmiddel de lesbrieven. De meest gemotiveerde molenaars zien we wel reageren bij het sekretariaat!

Los daarvan zal geprobeerd worden aandacht te vragen voor de lesbrieven bij de schoolbibliotheekdienst en bij bladen die in het onderwijs worden gelezen.

Als de vijfduizend op zijn - hoe eerder hoe beter - zal de lesbrieven kunnen worden bijgedrukt. Geschatte prijs per brochure zal dan 1,50 gulden zijn.

De molen "De Jonge Hendrik" van Tiddo Muda in Den Andel, de enige nog in bedrijf zijnde pelmolen in ons land, staat er beter voor dan toen wij twee jaar geleden een mooi dool-verhaal over deze molen mochten opnemen in ons, toen nog gestencilde, maandblad.

Zag het er half '79 nog naar uit, dat de heer Muda zijn pensioen zou halen zonder een opvolger op zijn prachtige molen te hebben, nu lijkt de toekomst van het muldersbedrijf daar in Groningen verzekerd doordat

Muda al sedert een jaar assistentie heeft van Theo Asselman.

Asselman, 28 jaar en afkomstig uit Eenrum, lijkt er de zekere opvolger te gaan worden van molenaar Muda die hem van lieverlee steeds meer onderdelen van de bedrijfsvoering aan het overdragen is. Theo Asselman is al jong naar Delft verhuisd en heeft daar in de omgeving veel van zijn vrije tijd op molens (o.a. De Roos in Delft) doorgebracht. Ook heeft hij een tijd als molenaarsknecht gewerkt. Het meisje, waarmee hij kennis maakte, wilde terug naar Groningen en Asselman woont nu in

Den Andel en zal binnen afzienbare tijd op "De Jonge Hendrik", waar hij nu ook lijnzaad plet, het werk definitief overnemen.

Deze ontwikkeling doet ons besluiten het verslag van G. Nienhuis in het julinummer van 1979 nogmaals af te drukken. Voor ras-molenaars is het absoluut geen bezwaar een goed verhaal een tweede maal onder ogen te krijgen en de vele nieuwe lezers, die we inmiddels hebben gekregen, kunnen op die manier kennis nemen van een brok molenaarsleven, dat weinig weerga heeft in het land.

VOOR «DE JONGE HENDRIK» LIGT 'N BEDRIJVIGE TOEKOMST IN HET VERSCHIET

Men schrijft 1852 als ter plaatse aan de Oudedijk de Noordermolen wordt gebouwd, welke in de nacht van 4 op 5 juli 1874 verbrandt. Daarna bouwde in 1875 molenmaker Jan Hindrik van der Veen uit Mensingeweer met behulp van onderdelen van een korenmolen uit Niekerk de huidige stellingmolen: een grenenhouten achtkant, zonder onder-tafelelement, op een van steunberen voorziene gemetselde onderbouw.

In 1932 kocht vader J. A. Muda, voordien wonend in Noordhorn, de molen; ook die had het molenaarsbloed niet van een vreemde als we horen dat grootvader Muda een koren- en pelmolen had in Loppersum. Tijdens de jaren voor en in de tweede wereldoorlog deden zowel Tiddo als broer Auke, later o.m. als molenaar te Winsum werkzaam, hun vakkennis bij hun vader in het bedrijf op.

Muda: Na verloop van tijd deed vader in de hoofdzaak de aan- en verkoop, ik pelde meestal, terwijl mijn broer, die wat driftiger dan ik was, het meeste maalgoed deed.

Dit malen gebeurde toen ook reeds gedeeltelijk met een door een electromotor aangedreven maalstoel welke onder in de molen op de begane grond stond. Na de oorlog werd deze maalstoel verwijderd, waarbij een gedeelte van het drijfwerk hiervan door de molenmaker weer op de steenzolder werd aangebracht, t.b.v. de zich op de stellingzolder bevindende pletter.

Deze pletter wordt via een steenschijf waarin de kammen van het takrad (= spoorwiel) grijpen, op een spil waaraan onder een oud staakijzer van een pel-

spil zit, aangedreven. Er wordt zeer veel haver mee geplet, dat door nogal wat

paardeeigenaren in het noorden aan de molen wordt afgehaald. De pletter

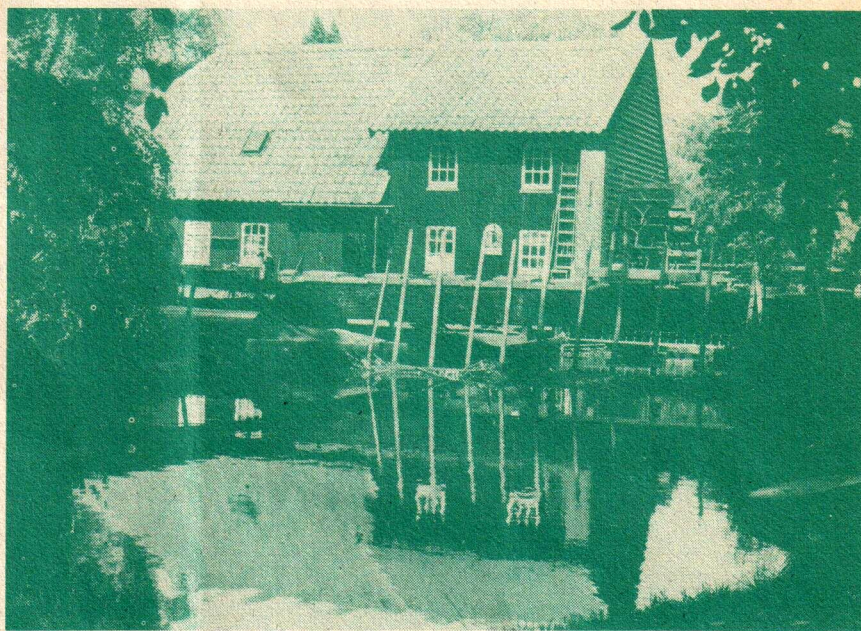
staat, of er nou veel of weinig wind is, altijd aangeslagen, als er gepeld wordt of gemalen en als er te weinig wind is om te malen kan desnoods de pletter alleen worden aangedreven. Uit de plaats van de spil die de pletter aandrijft en van de steenspil van het koppel 16-der kunststenen, valt reeds te zien, dat van het type pel- en korenmolen waartoe "de Jonge Hendrik" behoort en zoals dit in Noord-Groningen en Noord-Oost-Friesland nog algemeen voorkomt, dat hiervan het pellen de hoofdfunctie vormde: De beide pelspellen en dus ook de ijzerbalken waarin ze lageren, liggen ieder aan een kant van het takrad, tegenover elkaar, in één lijn met de beide stellingdeuren: oost en west-velden van het achtkant. Beziet men op de takradzolder het ijzerbalkje van het koppel maalstenen, schuin aangebracht in de driehoek tussen de schaarbalken, dan valt hieruit af te leiden dat er voor de maalstenen nog net voldoende ruimte over was. Het gevlucht van de molen is bij zoals zo vele molens in het noorden van het land het geval was, op alle vier de einden zelfzwichtend, daarnaast is de binnenroe verdekkerd en is de buitenroe voorzien van Bremerneuzen, met aan de uiteinden neusremkleppen die gelijk met de kleppen van de zelfzwichting open en dicht gaan. Het zelfzwichtstelsel is natuurlijk iets duurder in onderhoud, maar bij een molen dagelijks in gebruik, werkt het vlotter dan met zeilen, hierbij komt nog dat met name bij het pellen het effect van zelfzwichting ook nog een zo gelijkmatig mogelijke gang van de stenen bevordert en zo de kans op het breken van de gerstkorrel bij een toename van de wind beperkt. Als je dan een dikke veertig jaar met een pelmolen hebt gewerkt, verwondert het ons dan ook niet, als we horen dat mulder Muda nog nooit een molenzeil in handen heeft gehad.

Muda, die het bedrijf van zijn vader overnam, bleef het beroep van mulder op zijn molen trouw, ook gedurende de jaren dat het malen met de wind voor goed op zijn retour leek te zijn.

De Jonge Hendrik, die sinds de watermolen "De Ruimte" van de polder De Vereniging bij Tinallinge op 28 februari 1567 afbrandde, de laatste molen is in de gemeente Baflo, werd in 1968 door de gemeente aangekocht. De molen was toentertijd ook aan een grote restauratiebeurt toe, welke in de jaren 1972-73 door de firma Bremer werden uitgevoerd. Dat de kosten hiervan niet gering waren en de molen toch vlak voor het herstel nog draaide, verklaart al enigzins de algemene opinie in Groningen dat er in de oude toestand slechts één man was die nog met de molen kon werken: Tiddo Muda.

(wordt vervolgd)

Vreugde in Dommelen: mulderswoning komt bij de molen

Als er bij watermolens een mogelijkheid was om de molen "in de vreugd" te zetten, net als dat bij windmolens kan, dan had de Dommelse Watermolen van de muldersfamilie Van den Eyn-den (Dommelen ligt vlakbij Valkenswaard in Brabant) op donderdag 27 augustus op zeer duidelijke wijze "in de vreugd" gestaan.

De reden was er overduidelijk voor aanwezig: op die dag besloot de Valkenswaardse gemeenteraad goed te vinden dat mulder Pau en zijn vrouw Ria van den Eyn-den een muldershuis bouwen op de fundering van de vroegere oliemolen.

Nu kan de familie binnen afzienbare tijd weer bij de molen komen wonen, zoals dat behoort. Daarmee is gelukkig een einde gekomen aan de onzekerheid van een mogelijk gedwongen verhuizing nog verder van de molen en bedrijf vandaan dan het plekje waar het gezin nu woont.

Het hele treurige verhaal, waarom het voor de muldersfamilie niet mogelijk was het oorspronkelijke muldershuis te blijven bewonen, hier op te dissen voert te ver. Zeker is dat de Van den Eyndens een paar jaar geleden met lood in de schoenen en een steen op het hart "hun" huis hebben verlaten,

om sindsdien het plan op te vatten het gebouw van de vroegere oliemolen, die op de andere oever van de Dommel tegenover de korenmolen heeft gestaan, te reconstrueren en daarin een woning te bouwen.

Dit was in financieel opzicht geen eenvoudige zaak voor de gemeente, die sinds omstreeks 1975 eigenaar is van de molen waar Pau van den Eyn-den als pachter optreedt. Er komt nog bij, dat er in de gemeenteraad stemmen opgingen die de noodzaak van het wonen van de mulder dichtbij zijn molen helemaal niet inzagen. Het ging erom spannen.

Gelukkig heeft de familie Van den Eyn-den de steun kunnen verkrijgen van enkele instanties (waaronder ons Amb. Korenmolenaars Gilde), die die noodzaak zowel wat bedrijfsvoering betreft als het toezichtsaspect (waterbeheersing, jeugdbaldadigheid e.d.) konden onderschrijven. Die bijval voor het plan van de mulder heeft toch de doorslag gegeven: de raad stemde op 27 augustus met 14 stemmen voor en 7 tegen in met de plannen van de mulder.

Dit is te meer prachtig, omdat het per slot van rekening gaat om de enige watermolen in Noord-Brabant die nog dagelijks in gebruik is.

6 Onze broodtarwe. Ontwikkeling in de twintigste eeuw (slot)

3e fase: Een hogere opbrengst per hectare.

Bij al het zoeken naar nieuwe rassen tarwe was tot nu toe de eerste eis een hogere opbrengst per hectare. Door de enorme bevolkingstoename was dit nodig en het hele veredelingsbedrijf is er zeker in geslaagd om de opbrengst te vergroten. Globaal genomen is in 70 jaar de opbrengstvergroting in Nederland 4000 kg per hectare. (Zie staatje.)

jaar	1910	1940	1950	1960	1970	1980
wintertarwe	2000	3700	4200	4500	5000	6300
zomertarwe in kg per ha.	2000	3400	3800	3900	4100	5000

Dat de nieuwe rassen een beter rendement afwierpen was niet alleen een gevolg van een grotere korrelopbrengst, maar ook van een veranderde strolengte van het tarwegewas. Tot de 2e WO. was de strolengte meer dan 1 m.. Nu is de strolengte 70-90 cm en er is een tendens dat er rassen komen met een strolengte van nog veel minder dan 70 cm.. Mede als gevolg van een grotere veerkrachtigheid van het stro, is het legeren (d.i. het neerslaan van de halmen bij wind en slagregens) goeddeels verleden tijd geworden, waardoor minder verloren gaat bij het maaidorsen.

Een manier om tot een opbrengstverhoging van tarwe te komen, is bij het veredelen van nieuwe rassen werken aan de resistentie van schot en korreluitval tijdens de rijping.

Nog een andere manier om tot opbrengstverhoging te komen is het kweken van rassen, die ziekeresistent zijn. De wijze, waarop dit gebeurt is in dit bestek niet op zijn plaats. Maar er zijn nogal wat ziekten, die de groei van het gewas en dus de opbrengst ernstig tegen kunnen houden.

De belangrijkste zijn: Gele Roest, Bruine Roest, Stuijbrand, Oogvlekkenziekte, Meeldauw, Afrijpingsziekten.

In de beschrijvende rassenlijst voor landbouwgewassen, die jaarlijks verschijnt, wordt per ras de resistentie voor deze ziekten met een cijfer gewaardeerd. In een overzicht krijgt elk ras waarderingen voor ruim 24 eigenschappen.

De meeste zijn van belang voor de tarweverbouwers, die gegevens willen

weten over de wintervastheid, het tijdstip van zaaien, de strolengte, de ziekte resistentie enz.

4e fase: De Bakkwaliteit van Tarwe.

Tot 1960 ongeveer werd alleen aan een grotere opbrengst gewerkt en werd de bakkwaliteit van de tarwe verwaarloosd. Logisch gevolg was, dat veel tarwe een geringe bakkwaliteit had en zijn weg vond als veevoer.

Voor ons, als molenaar, is de rassenlijst het meest van belang, indien wij een ras willen waarderen voor zijn geschiktheid van de broodbereiding.

Drie punten worden hierbij genoemd:

1. Verwerkbaarheid deeg.
2. Broodkwaliteit.
3. Korrelhardheid.

Vooral punt 2, de broodkwaliteit, is van belang te weten, indien de molenaar zelf zijn tarwe op ras inkoop.

Voor 1981 zijn drie tarwes beoordeeld

met een "goed" wat betreft de broodbereiding. Het zijn de rassen Arkas, Ralle en Sicco, allen zomertarwes.

Dhr. B. Belderok, werkzaam aan het Instituut voor Graan, Meel en Brood, T.N.O. te Wageningen, die vorig jaar een boeiende voordracht hield over het onderwerp "Kwaliteitsbepaling van tarwe", deelde toen de cijfers mee van 1980.

Hier volgen 2 tabellen voor zomer- en wintertarwe 1981.

Geraadpleegde literatuur:

- J. L. van Soest e.a., "Grassen en Granen", Zwolle 1951.
- "Beschrijvende Rassenlijst voor landbouwgewassen", Wageningen, 1940-1980.
- Centraal Bureau voor de Statistiek, "Statistiek van de land- en tuinbouw", Hilversum 1941-1979.
- E. Nicolas, "Over graan, meel en brood", uitg. voedingsonderzoek TNO, Wageningen, 1977.
- B. Belderok en E. K. Meppelink, "Rassenkeuze van tarwe met het oog op de bakkwaliteit". Z. L. M. Land- en tuinbouwblad, 1981, no. 5.

H. Dobbe

tabel 1. Wintertarwe, geschiktheid voor de broodbereiding.

	verwerkbaarheid van het deeg	broodkwaliteit	korrelhardheid
Anouska	4	5	h ^c
Arminda	8	6	z
Caribo	8	6	z
Carimulti	8	5	z
Donata	4	4	z
Durin	8	5	z
Marksman	8	6	h
Nautica	6	5	z
Okapi	8	6	z
Swifta	6	5	z
Tumult	6	5	z
Tundra	4	5	z

tabel 2. Zomertarwe, geschiktheid voor de broodbereiding.

	verwerkbaarheid van het deeg	broodkwaliteit	korrelhardheid
Adonis	6	6	z
Arkas	8	8	h
Bastion	8	7	z
Kaspar	6	6	z
Melchior	6	6	z
Ralle	8	8	h
Sicco	8	8	h
Stratos	-	-	-

Juweeltjes in een molenboek

**Ir. F. Stokhuyzen: "Molens".
 Vijfde, geheel herziene druk.
 Uitg. Unieboek B.V. 1981
 ISBN 90 228 4244 4
 Prijs in de boekhandel f 22,50**

Het aantal molenboeken, dat zo in de loop van de tijd verschijnt, is legio. De markt voor dit soort van boeken lijkt onverzadigbaar en men zou alleen al met de boekbesprekingen een speciaal blad kunnen vullen.

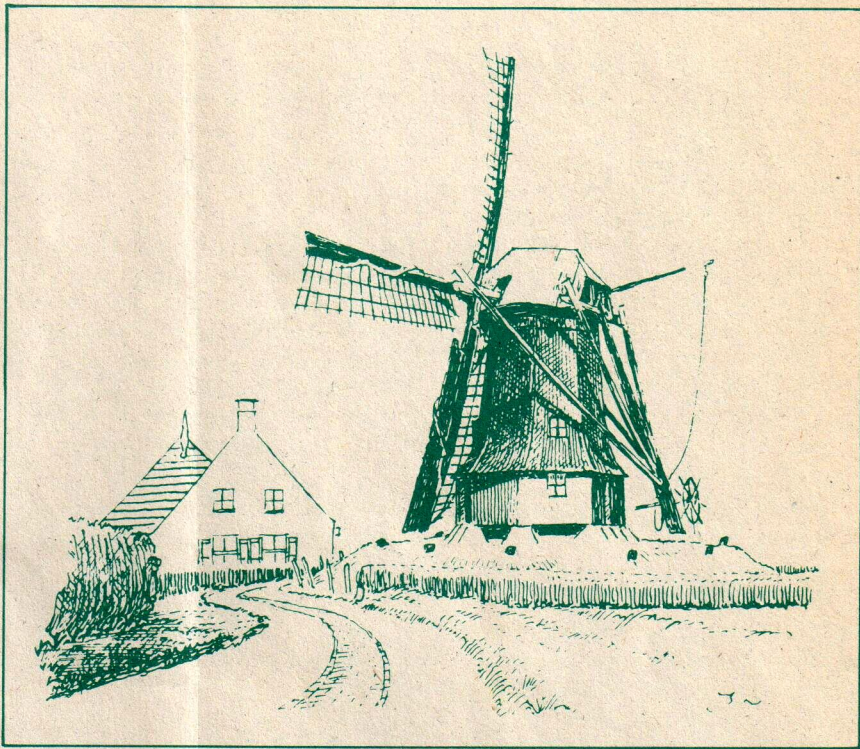
Nu hebben wij daar ons, in dit specifieke korenmolenaarsblad, nooit zo erg mee ingelaten, behalve als het om boekwerken ging, die het ambacht raken, zoals dat het geval is met "Zingende Stenen" en met "Korenmolens, van Ambacht tot Industrie".

We moeten dat ook maar zo houden, al willen we toch in een geval een uitzondering maken en dat betreft de pas verschenen herdruk - de vijfde! - van het boek "MOLENS", van wijlen Ir. F. Stokhuyzen, die jarenlang voorzitter is geweest van "De Vereniging De Hollandsche Molen".

Dit boek geeft ons aanleiding tot het schrijven van een uitvoerige bespreking, die we, omwille van de plaatsruimte over twee aflevering zullen verdelen.

Ten tijde van de eerste druk in 1971 was het boek "MOLENS" het eerste algemene populaire molenboek, dat sinds lange tijd verscheen. (Daarvoor waren uitgekomen H. A. Vissers "Zwaaiende wieken" in 1946 en K. Boonenburgs "Windmolens" in 1949). Thans is die situatie geheel veranderd en met name in 1974 en 1979 verschenen twee wel zeer populair geworden algemene molenboeken, namelijk "Molens van Nederland" van Herman Besselaar (Uitg. Kosmos-Amsterdam) en "Kijk op molens" van J. Th. Balk (Uitg. Elsevier-Amsterdam), die de nog niet in de molenwereld bekend zijnde lezer een goede blik in het vaderlandse molenwezen boden.

Toen was "Molens" inmiddels viermaal en ongewijzigd herdrukt. Nu ligt er dan de vijfde druk, geheel herzien, voor ons. Het is een boekwerkje, dat een kleine 200 pagina's telt en uitvoerig voorzien is van tekeningen, schetsen en foto's. Alles in zwart-wit, behalve de omslag, die in fraaie kleuren met een mooie wolkenlucht de molens aan de Zaanse Schans te zien geeft en - als inzet - de

koren- en pelmolen "Aeolus" te Oldehove in Groningen.

Bij het afbeeldingsmateriaal wil ik het eerst even stilstaan.

Het is opvallend en heel gelukkig ook, dat de sobere lay-out is gehandhaafd, al is het aantal foto's en tekeningen sterk uitgebreid. Er is van dit werk geen modern kijkboek gemaakt met allerlei tot collages verwerkte kleurenfoto's en fragmenten van oude dokumenten e.d. Bij de boeken van Balk en Besselaar hebben de lay-outjongens zich uitgesloofd om de modetrend van het "boek van de maand" te volgen; gelukkig is dat bij "Molens" in vijfde druk allerm minst het geval.

De foto's in het boek zijn rijker in aantal dan in vroegere uitgaven, al hadden wij graag wat meer foto's gezien van het interieur van de in bedrijf zijnde koren-molen. Maar ja... daar zijn we dan ook korenmolenaars voor om zoiets te vinden.

De tekeningen zijn ook geheel aangevuld, al zijn er heel wat van de sobere, soms erg schematische technische tekeningen uit de vorige druk gehandhaafd. Zelfs de wat merkwaardige doorsnedetekening van de stellingkoren-molen op blz. 106 heeft het overleefd. Op die tekening houdt de spil (koning) onder het bovenschijfloop op en dit schijfloop lijkt te zijn gemonteerd op het bovenijzer, dat uiteraard in deze

versie ook niet meer aan de bovenzijde van het schijfloop tevoorschijn komt om in een lager te steunen. (Is dat écht naar Krook???)

Nieuw zijn de technische tekeningen als aanvulling op de oorspronkelijke afbeeldingen, die door G. J. Pouw uit Naarden zijn gemaakt. Zowel in het platte vlak (doorsneden) als perspectiefisch zeer duidelijk zijn ze kwa stijl, met een zwaar lijngebruik en uitbundig getekende houtnerven totaal anders dan de al genoemde sobere tekeningen uit de oorspronkelijke druk. De tekeningen van Pouw hebben bovendien met de hand geschreven bijschriften, wat de andere tekeningen niet hebben. Het contrast tussen de tekenstijlen komt erg sterk naar voren als je ze beide in een oogopslag naast elkaar gebezigt ziet, zoals op de pagina's 22 en 23 waar de standerdmolen en de onderbouw daarvan zijn afgebeeld.

En dan zijn er de tekeningen van Jan Lunenburg uit Aalsmeer. Deze bekende molen- en landschapstekenaar, die vroeger veel werk in uitgaven van de Vereniging "De Hollandsche Molen" publiceerde, maar lange tijd niet met werk in de openbaarheid is gekomen, heeft nu voor dit boek een schitterende serie molenprenten getekend. Het gaat om afbeeldingen van molentypes. Het zijn echter niet zo maar molentjes, die

hij uit de pen op papier heeft gezet: het zijn molenlandschapjes in een zeer subtiële lijn.

Werkelijk juweeltjes, met voor mij als hoogtepunt op bladzijde 6 het Zeeuwse achtkantje. Het is natuurlijk aardig om bij die molenlandschapjes te bedenken welke specifieke molen is getekend; wellicht is er sprake van een molen in een gefingeerde omgeving, want waar is de "biotoop" nog zo ongerept als op deze prentjes? Toch doet ons dat Zeeuwse achtkantje denken aan het molentje van 's Heerabtskerke-Nisse. Misschien is het idee helemaal niet uitvoerbaar, maar ik zou toch willen voorstellen om die molenprenten van Lunenburg eens als serie in een map apart uit te geven.

We moeten het, nu we een hele tijd bij het afbeeldingenmateriaal hebben stilgestaan, ook eens hebben over de tekst, vanzelf. Dat bewaren we voor de volgende aflevering.

Victor Mulder

Btw terug

Het is bekend, dat bij een molen, die eigendom is van een molenaar/molenaarsbedrijf (ondernemer) de omzetbelasting (BTW) verschuldigd over herstelwerkzaamheden kan worden verrekend.

Nu is er ook een mogelijkheid, dat een niet-ondernemer (privé persoon, rechtspersoon), die een bedrijfspand verhuurt aan een ondernemer, in bepaalde gevallen de BTW kan verrekenen¹⁾.

Men noemt dit "opteren". Uiteraard moet dan over de ontvangen huur ook BTW worden geheven en afgedragen. Bij het verzoek om te mogen "opteren" moet de brief aan de belastinginspekteur ook door de *huurder* worden mede-ondertekend.

Als er nu plannen zijn om op een in res-

tauratie zijnde molen - die niet meer bedrijfsmatig wordt geëxploiteerd opnieuw een molenaarsbedrijf van de grond te krijgen, dan is meestal de zaak nog niet zo ver rond dat er sprake is van een concrete huurovereenkomst.

Toch kan het dan interessant zijn om die BTW te kunnen verrekenen. Maar... hoe sterk sta je tegenover de belastingdienst om dan waar te maken dat je plannen kans van slagen hebben?

Dat was onlangs in de praktijk het geval bij een molen ergens in den lande. De belastinginspekteur vond het plan om de molen weer bedrijfsmatig te gaan exploiteren wel aardig, maar fiscaal gezien toch een luchtkasteel.

Toen heeft ons Korenmolenaarsgilde op verzoek van die eigenaar in een brief een hele opsomming gegeven van alle molens die in Nederland nog (en weer) in bedrijf zijn en een aantal situaties genoemd waar het molenaarsbedrijf pas de laatste vijf jaren weer van de grond is gekomen. Deze brief heeft, zo is ons meegedeeld, de mening van de belastinginspekteur zo beïnvloed, dat er thans in het genoemde geval kan worden "geopteerd"!

Men moet hierbij wel in de gaten houden, dat, indien het bedrijf van de huurder binnen tien jaar na het tijdstip van "opteren" wordt beëindigd, de geopteerde BTW geheel of gedeeltelijk moet worden terugbetaald. Elk jaar vervalt er tien procent.

¹⁾ Verder moet men er bij gesubsidieerde restauratiewerkzaamheden rekening mee houden, dat - uiteraard - de subsidies in geval van "opteren" berekend worden over het netto bedrag (exclusief BTW). Maar als men aan een hoge eigen bijdrage vastzit is het gegeven dat die globaal éénzesde deel lager wordt toch interessant.

Werkgroep bedrijfstechnische en -economische adviezen

Henk Star heeft z'n molen

Sinds 24 juli 1981 heeft de korenmolen "De Korenbloem" in Oude Tonge, gemeente Oostflakkee, een nieuwe eigenaar. Dat is Henk Star, als gezelschap aangesloten bij ons gilde. Met de koop is voor Henk Star een eind gekomen aan een langdurige speurtocht naar een molen, waarop hijzelf ooit aan de slag zou kunnen komen.

"De Korenbloem", daterend van 1748, is er niet best aan toe. Hij heeft ruim twintig jaar stilgestaan en verkeert in een vervallen staat, doordat er al die jaren nagenoeg niets aan het onderhoud is gedaan. Slecht zijn onder meer de roeden, de staartbalk, de ondereinden van de lange en korte schoren en de koppen van de voeghouten aan de achterzijde van de kap. De molen is verveloos en van binnen inkompleet en met vele kleine gebreken. Eén troost: het gaande werk is in goede staat.

Henk Star is van plan het opknappen zelf ter hand te nemen. Dat moet dan wel wachten tot het moment waarop hij in Oude Tonge gaat wonen, hetgeen nog wel even kan duren. Is de molen eenmaal klaar, dan wil de mulder/eigenaar ermee aan de slag voor het malen van tarwemeel voor de warme bakkerij e.d.

Nog wat technische gegevens: de mo-

len is ingericht met een koppel 17-der kunststenen (niet compleet), een mengketel en hijswerk, werkend op elektrische kracht.

De vlucht bedraagt 23,65m, met een overbrengingsverhouding van 1:6,07. Bij de molen staan wat bijgebouwen en een paar bomen in de omtrek zorgen voor enige windbelemmering.

De molen is te vinden aan de Molendijk no. 101.

VAN HAVER TOT GORT

**Uitgave van de Stichting
Ambachtelijk Korenmole-
naarsgilde, Postbus 3086,
3101 EB SCHIEDAM.**

**Giro 36 102 63 t.n.v. de
Penningmeester Stichting
Amb. Korenmolenaarsgilde,
Landpoortstraat 9, Raven-
stein.**